

נספח א:

הנגלה שבנסתר והנסתר שבנגלה: היחס בין הקבלה לתלמוד במצוות סוכה

(נספח לפרק ראשון)

...דבר ידוע כי כל מצוות התורה, יש בהן נגלה ונסתר. הנגלה הוא החיצון, יש בו תועלת הגוף, או מצד האמונה או מצד המידות המועלות שבהן יישוב הארצות. הנסתר הוא הפנימי, יש בו תועלת הנפש... מכלל מצוות התורה, שהם דרך הנגלה והנסתר, הוא מצות הסוכה שיש בו הנגלה והנסתר. הנגלה הוא הפשט, הוא שהכתוב ציווה אותנו בעשיית הסוכה רמז לזמן המדבר... והנסתר, זהו שאמר הכתוב פֶּסַח תֵּשְׁבוּ שְׁבַע יָמִים (ויקרא כג:מב), ואמרו רז"ל אלו ענני הכבוד, שהרי ישראל במדבר היו מקיפין אותם שבעת עננים, והעננים נקראים סוכה... ואף על פי שנצטיינו לעשות המצווה בנגלה אין עיקרה אלא בנסתר.

(כתבי רבנו בחיי, עמ' רעג-רעז)

הנחת העבודה שלי בניתוח הלכות סוכה, כפי שראינו בגוף הפרק הראשון היא, שיש משמעות סימבולית מיסטית בהלכות הסוכה. הנחת עבודה זו עולה גם מספרות הזוהר. מגמתה של הפרשנות הקבלית הנמצאת בזוהר היא כי קיים רובד פנימי של משמעות ספרות ההלכה וביחס למצוות ישיבה בסוכה תוכן הרובד הזה הוא בהתגלות השכינה. דברים אלו באים כנגד יחסו של שלום לפרשנות הקבלית לסוגיות הלכתיות:

...רדיקליים עוד יותר הם הרעיונות שפיתח מחבר ה"רעיא מהימנא"; כבר כאן אנו מוצאים השתלחות חריפה בנציגיה של הפרשנות ברוח הפשט הפשוט ובחסידיה הדוגמטיים של הגבלת לימוד התלמוד לד' אמותיה של ההלכה – לדעת המחבר, אלה אינם מבינים כלל את הבעיות הדתיות שעמן מתמודדים בעלי הסוד. גישה ביקורתית חריפה זו ליהדות הלא-מיסטית הגיעה לשיאה במחצית השנייה של המאה הארבע-עשרה, שעה שבעל קבלה תיאוסופית עלום-שם בספרד הרחיק לכת עד כדי כך, שהצהיר כי הפשט הפשוט אף של מקורות חז"ל, ומעל לכול – של התלמוד, הוא הוא הפרשנות הקבלית. תוך יישום שיטת הביקורת האימננטית הוא מנסה להוכיח שלמשא-ומתן התלמודי בענייני הלכה אין כלל משמעות אלא אם יתפרש ברוח כזאת. לפנינו אפוא לא פחות מאשר הבאת היהדות המסורתית לידי אבסורד, ניסיון להמירה, בתוך מסגרת המסורת, בשיטה שכל כולה מיסטית.

(שלום, מיסטיקה יהודית, עמ' 211)¹

בדיון זה איני מבקש לזהות בין התפיסה התלמודית לבין תפיסת הזוהר. גם אותם דברים מספרות הזוהר, שאראה כיצד הם נובעים מפרשנות למקורות חז"ל, מופיעים בזוהר בלבוש חדש. הביטוי העיקרי לכך הוא הכנסתם של רעיונות אלו למערכת הספירות והפרצופים. נתבונן עתה בשני קטעי זוהר:

ובגין ז' ספיראן אמר קרא פי בסכות הושבתי את כְּנִי יִשְׂרָאֵל
(ויקרא כג:מג), במפנותהון מארעא דמצרים בז' ענני כבוד.

סוכה באת ו' איהו ברזא דתרין בנין הויה אדני. והכי סליק
 סוכ"ה בחושבן יאהד-ונהי. תרין כרובין, דהם סככים בכנפיהם על
 הפפרת ופניהם איש אל אחיו (שמות כה:כ).

ואית עשרה טפחים בכרובים מתתא לעילא, מרגליהון עד
 רישיהון, ומרישיהון ועד רגליהון... ועשרה עשרה מעילא לתתא
 ומתתא לעילא היינו יו"ד. ובגין כך, שיעורא דסכה, אמרו רבנן,
 לא פחות מעשרה, ולא למעלה מעשרים.

סוכה העשויה ככבשן מסטרא דאימא, עלה אתמר וְהָרַרְתָּ
 עֵשֶׂן כְּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כְּעֵשֶׂן הַכִּבְשָׁן
 (שמות יט:יח), וכלא חד.

וְסִכָּה תְהִיָּה לְצֵל יוֹמָם (ישעיהו ד:ו) דסכך בעינן וסכך אתעביד
 לצל. דאתמר ביה בְּצֵל שְׂדֵי יְתָלוּנָהּ (תהלים צא:א), ולא בצל
 סוכת הדיוט, דאגין על גופא משמשא אלא צל לאגנא על נשמתא
 בְּצֵלוֹ חֲמֻדָּתִי וַיִּשְׁבַּתִּי (שיר השירים ב:ג)...

(רעיא מהימנא פנחס ג:רנה ע"ב)

תרגום:

ובגלל שבע ספירות אמר הכתוב פי בספות הושבתי את בני
 ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים בשבעת ענני הכבוד.
 סוכה באות ו' הוא סוד שני בנים הויה אדני. וכך עולה 'סוכה'
 בחשבון יאהד-ונהי. שני כרובים, שהם סככים בכנפיהם על הפפרת
 ופניהם איש אל אחיו.

ויש עשרה טפחים כרובים ממטה למעלה, מרגליהם עד
 ראשיהן, ומראשיהן עד רגליהן... ועשרה עשרה מלמעלה למטה
 ומלמטה למעלה היינו יו"ד. ולכן, שיעור סוכה, אמרו רבנן, לא
 פחות מעשרה ולא למעלה מעשרים.

סוכה העשויה ככבשן מצד אמא, עליה נאמר וְהָרַרְתָּ
 עֵשֶׂן כְּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כְּעֵשֶׂן הַכִּבְשָׁן, והכל
 אחד.

וסָפָה תִּהְיֶה לְצַל יוֹמָם שאנו צריכים סכך, וסכך נעשה לצל, שנאמר בו בְּצַל שְׂדֵי יְתָלוֹנָן, ולא בצל סוכות הדיוט, המגן על הגוף משמש, אלא צל המגן על הנשמה.

...ענני הכבוד בזכות אהרן, דכתיב אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה אֹתָהּ ה' וכו' (במדבר יד:יד), וכתיב וְכִסֵּה עֲנַן הַקְּטָרֶת (ויקרא טז:ג). מה להלן שבעה – אף כאן שבעה, דהא בקטורת שבעה עננין מתקשרין כחדא, ואהרן רישא לכל שבעה עננין הוא, והוא קשיר לשית אחרנין ביה בכל יומא...

תא חזי על כל חסד דעבד קב"ה בישראל קשיר עמהון ז' ענני יקירין וקשיר להו בכנסת ישראל... מאי טעמא? – בגין דכלהו קשרא דמהימנותא נינהו, ועל דא בְּסַפְתָּ תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים (ויקרא כג:מב) מאי קא מיירי? בגין דכתיב בְּצִלּוֹ חֲמֻדָּתִי וַיִּשְׁבְּתִי וּפְרִיּוֹ מְתוֹק לְחֵפִי (שיר השירים ב:ג). ובעי בר נש לאחזאה גרמיה דיתיב תחות צלא דמהימנותא.

(זוהר אמור ג:קג ע"א)

תרגום:

ענני הכבוד בזכות אהרן, שכתוב אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה אֹתָהּ ה' וכו', וכתוב וְכִסֵּה עֲנַן הַקְּטָרֶת. מה להלן שבעה – אף כאן שבעה, שהרי בקטורת שבעה עננים היו מתקשרים כאחד, ואהרן ראש לכל שבעה עננים הוא, והוא קשור לששה אחרים בו בכל יום... בוא וראה על כל חסד שעשה הקב"ה בישראל קשר עמהם שבעה עננים יקרים, וקשר אותם בכנסת ישראל... מה הטעם? – משום שכולם קשר האמונה הם, ועל זה בְּסַפְתָּ תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים. מה הוא מורה? כיוון שכתוב בְּצִלּוֹ חֲמֻדָּתִי וַיִּשְׁבְּתִי וּפְרִיּוֹ מְתוֹק לְחֵפִי. וצריך בן אדם להראות עצמו שיושב תחת צל האמונה.

שני קטעי זוהר שהובאו מבוססים על ההנחה שהציב רבי עקיבא. כאמור, העמיד ר' עקיבא את הסוכה כנגד ענני הכבוד שליוו את ישראל במדבר, ודעה זו היא הרווחת בספרות חז"ל. גם העמדת מספר

ענני הכבוד על שבעה, שהופיעה בשתי המובאות – מקורה בחז"ל.² מודגש בהם כי אין הסוכה, המקבילה לענני הכבוד, מגנה מחום השמש, ואף אינה אמצעי לזכירת העבר גרידא – בה נגלית שכינה. היושב בסוכה יושב תחת 'צלא דמהימנתא' (צל האמונה). בהתאחדות שבע הספירות התחתונות, ובמקביל – בזיווג שני שמותיו של הקב"ה, באה לביטוי שלמות ההתגלות בסוכה, שאת שורשיה חשפנו כבר בדברי התנאים והאמוראים.

במקורות חז"ל ראינו כי יש בהתגלותה של השכינה בסוכה מעין המשך והתפשטות של ההתגלות העיקרית, זו שבקודש הקודשים, מתחת לכרובים ומעל לארון הברית. ואכן הקטע הראשון מתייחס אל הכרובים שעמדו על הארון, ואילו הקטע השני מזכיר את ענן הקטורת שאפף את קודש הקודשים בעבודת יום הכיפורים. ננתח את שני הקטעים על מנת לעמוד ביתר דיוק על טיב זיקתם לתפיסת חז"ל:

...תרין כרובין, דהם סוככים בכנפיהם על הכפורת ופניהם איש אל אחיו. ואית עשרה טפחים בכרובים מתתא [מלמטה] לעילא, מרגליהון עד רישיהון, ומרישיהון ועד רגליהון ושריין על טפח דאיהו י'. ועשרה עשרה מעילא לתתא ומתתא לעילא היינו יו"ד. ובגין כך, שיעורא דסכה אמרו רבנן, לא פחות מעשרה,³ ולא למעלה מעשרים...⁴

הרעיא מהימנא שואב דבריו מהבבלי:

וממאי דחללה [של סוכה] עשרה בר מסככה, אימא בהדי סככה? אלא מבית עולמים גמר [שגובה סוכה חייב להיות עשרה טפחים]... וכתוב וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה סֻכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּרֶת (שמות כה:כ), קרייה רחמנא סככה למעלה מעשרה.

(סוכה ה ע"ב)

התנשאותם של הכרובים לגובה עשרה טפחים מעל הארון אינה מפורשת בפסוקים, והיא נקבעת רק מתוך מדרש הכתובים הבא בהמשך אותה סוגיה.

במבט ראשון נראה האמור בתלמוד כאסמכתא לרעיא מהימנא, משום שלכאורה מביא הבבלי את עניינם של הכרובים רק בתור סמך פילולוגי למלה 'סכך', ללא כל טענה על קשר מהותי בין הכרובים לסוכה. ואולם, כבר מניחות הסוגיה בפרק ראשון עלה, שהבבלי טוען לקשר מהותי בין הכרובים לסוכה, הנתפסת כענני הכבוד. הווה אומר שהרעיא מהימנא אכן חשף את משמעותה המקורית של הסוגיה.

...ובגין ז' ספיראן אמר קרא פי בספות הושבתי את בני ישראל, במפקנותהון מארעא דמצרים בז' ענני כבוד.

סוכה באת ו' איהו ברזא דתרין בנין ידוד אד-ני. והכי סליק סוכ"ה בחשבן יאהד-ונהי. [סוכה שווה בגימטריה ליאהד-ונהי = 91] תרין כרובין, דהם סוככים בכנפיהם על הכפורת ופניהם איש אל אחיו...

לפי הרעיא מהימנא, מכוונים שבעת ענני הכבוד כנגד שבע הספירות, ושני הבנים, ידוד ואד-ני, עומדים כנגד שני שמות ה' וכנגד שני הכרובים. בתורת הספירות, זהה איחודם של שני הבנים (זעיר אנפין ונוקבא) עם איחוד שבע הספירות, ולכן מקבילים שני הכרובים לשבעת ענני הכבוד.⁵ מבנה סוגיות הבבלי בדבר השיעור המינימלי של סוכה מעיד על המשותף לכרובים ולענן השכינה ועל הקשר הקיים בין שניהם לבין הסוכה. משמעות הכרובים עצמם אינה מבוררת בסוגיית הבבלי, אבל במקומות אחרים בחז"ל ניתן למצוא רמזים לגישה המיסטית, הדומה לזו שאותה מבטא הרעיא מהימנא. אלו היו עשויים להוות לה מקור השראה:

בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להן: ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה.

(יזמא נד ע"א)

לפי הרעיא מהימנא מכוונים שני הכרובים כנגד שני שמות ה', שיש לאחדם: שם אדנות עומד כנגד הספירה הנקבית מלכות, המייצגת את כנסת ישראל, ואילו שם הוויה עומד כנגד הספירה הזכרית. שני

הכרובים הנזכרים ברעיא מהימנא מקבילים אפוא לכרובים זכר ונקבה, שהוראו לישראל בעלייתם לרגל. הכרובים המעורים זה בזה סימלו את החיבה ואת האיחוד שבין ה' לעם ישראל. יתר על כן, משה אידל מראה שהקשר בין הכרובים לבין שמות ה' מצוי כבר בחז"ל ובפילון.⁶

...סוכה העשויה ככבשן מסטרא דאימא, עלה אתמר והר סיני עֶשֶׂן
כְּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ נִיעַל עֶשֶׂנוּ כְּעֶשֶׂן הַכֶּבֶשֶׂן, וְכוּלָּא
חד...

הרעיא מהימנא מתייחס לדברי רבי יוחנן בבבלי:
סוכה העשויה ככבשן – אם יש בהקיפה כדי לישב בה כ"ד בני
אדם כשרה.
(סוכה ז ע"ב)

לכאורה אומר רבי יוחנן רק שסוכה עגולה כשרה. ואולם הרעיא מהימנא מדייק בבחירת הדימוי בדברי ר' יוחנן, שאינו אומר פשוט 'סוכה עגולה', אלא מדמה אותה לכבשן. לפי הבנתו, מעוררת בחירה לשונית זו אסוציאציה להתגלות בהר סיני,

והר סיני עֶשֶׂן כְּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ נִיעַל עֶשֶׂנוּ כְּעֶשֶׂן
הַכֶּבֶשֶׂן.
(שמות יט:יח)

גם במקור השני המובא ברעיא מהימנא מהדהד דימוי הכבשן למעמד הר סיני:

...וְסִפָּהּ תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם – דסכך בעינן, וסכך אתעביד לצל.⁷
דאתמר ביה בְּצֵל שְׂדֵי יִתְלוּנָן, ולא בצל סוכת הדיוט, דאגין על
גופא משמשא, אלא צל לאגנא על נשמתא – בְּצֵלוֹ חִמְדָּתִי
וְיִשְׁבֶּתִי...⁸

והחיות קצוא נשוב כמראה הבֶּנֶק (יחזקאל א:יד) – מאי רצוא
ושוב? – אמר רב יהודה: כאור היוצא מפי הכבשן.
(חגיגה יג ע"ב)⁹

בבבלי לומדים על החיוב שהסוכה תצל על יושביה מהפסוק:
וְסִפָּה תְהִיָּה לְצֵל יוֹמָם מִחֶרֶב...

(ישעיה ד:ו)

מבחרתם של חז"ל להסתמך על פסוק המתייחס אל הסוכה שתעמוד על הר ציון לעתיד לבוא, ניתן להבין כי צל הסוכה רוחני בעיקרו. ואכן מבוטא רעיון זה במפורש בקטע השני:

...ענני הכבוד בזכות אהרן, דכתיב אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה אֶתָּה ה' וכו', וכתוב וְכִסֵּה עֲנַן הַקְּטָרֶת. מה להן שבעה – אף כאן שבעה, דהא בקטורת שבעה עננין מתקשרין כחדא, ואהרן רישא לכל שבעה עננין הוא, והוא קשיר לשית אחרנין ביה בכל יומא...

הזוהר פותח בצייטוט מאמר חז"ל התולה את מתנת ענני הכבוד שליוו את ישראל במדבר בזכותו של אהרן,¹⁰ ומסביר שהתגלות זו מקבילה לזו של קודש הקודשים.

...מאי טעמא? – בגין דכלהו קשרא דמהימנותא נינהו, ועל דא בְּסִפְתָּ תִשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים מֵאֵי קֵא מִיִּירִי? בגין דכתיב בְּצֵלוֹ חִמְדָּתִי וְיִשְׁבְּתִי וּפְרִיזוּ מִתּוֹק לְחֶפֶי. ובעי בר נש לאחזאה גרמיה דיתביב תחות צלא דמהימנותא...

כמו הקטע ברעיא מהימנא, אף קטע זה מעניק לצל הסוכה משמעות רוחנית, וכמקור לכך הוא מביא אותו פסוק משיר השירים שהביא הרעיא מהימנא.

נעיינ במקור נוסף מן הזוהר:

דבר אחר: וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ (בראשית ב:ו), תרגומו, ועננא יסתלק מן ארעא, ההוא דאתמר בה פִּי עֲנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן וְגו' (שמות מ:לח) [אותו שנאמר בו פִּי עֲנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן].

(זוהר בראשית א:כו ע"א)

כשם שהאד עולה מן הארץ, כך עולה הענן מעל המשכן, ככתוב בסוף ספר שמות:

וַיִּכַּס הָעֲנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן... וּבַהֲעֲלוֹת הָעֲנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם. וְאִם לֹא יֵעָלֶה הָעֲנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד יוֹם הָעֲלָתוֹ. כִּי עֲנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאִשׁ תְּהִיָּה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם.
(שמות מ:לד-לה)

זיקה זו, בין האד שעלה בגן עדן לבין הענן שכיסה את המשכן, העולה מדברי הזוהר, כבר ראינו בדברי ריש לקיש, הלומד את הגדרותיה ההלכתיות של הסוכה מהאד הקדמון.¹¹ תא חזי בשעתא דבר נש יתיב במדורא דא צלא דמהימנותא שכינתא פרסא גדפהא עליה מלעילא.

(זוהר אמור ג:קג ע"ב)

תרגום:

בוא וראה בשעה שכן אדם יושב בדירה זו, צל האמונה, השכינה, פורשת כנפיה עליו מלמעלה.

כמו אצל חז"ל, גם בזוהר מופיעים שני פניה של הסוכה: מקדש ובית.¹²

במסגרת ניתוח מצוות סוכה ניסיתי להראות שהרעיונות מספרות הזוהר טמונים כבר בדיונים ההלכתיים שבספרות חז"ל. בחינת היחס שבין התפיסה הקבלית לבין תפיסת חז"ל ביחס למשמעות ההלכה, חשובה הן לגבי הבנת הקבלה, הן לגבי הבנת חז"ל. בתחילת הנספח הבאתי את דבריו של גרשום שלום, שהנגיד את ראיית הקבלה, המיסטית-מיתית, עם התפיסה הרבנית, שממנה נעדרים יסודות כאלה.¹³ שלום ראה בפירושים שהציעו המקובלים למקורות ההלכה נסיונות להמרת תפיסת העולם המקורית של חז"ל בתפיסת עולמם המיסטית.¹⁴ כנגד כיוון זה, קיימות דעות, שצויינו במבוא, הרואות בדברי חז"ל הקלאסיים הקרקע, בה נטועים שורשי הקבלה, כלומר שהקבלה העניקה

לדברי התנאים והאמוראים צורה וניסוח חדשים. קביעה זאת כוללת גם את תחום ההלכה, ולפיה, אין מתח בין הקבלה לבין ההלכה בעניין זה, כפי שניסיתי להוכיח כאן.

הערות

- ¹ ההדגשות שלי. י"נ.
- ² ספרי, במדבר פג, עמ' 79; תנחומא בשלח ג; תוספתא סוטה פ"ד ה"ב; התרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל לשמות יב:לו.
- ³ טפחים.
- ⁴ אמות.
- ⁵ ודוק, שהרעיא מהימנא מתאר את ההגנה שמעניקה הסוכה ליושבים בה כפרישת כנפיים: "שכינא דאיהי סוכה אגנית עלייהו ופרישת גדפאה עלייהו" [שכינה, שהיא סוכה, מגינה עליהם ופורשת כנפה עליהם] (פנחס ג:רנו ע"א, וראה גם אמור ג:קג ע"א).
- ⁶ אידל, קבלה, עמ' 147-149, מסתמך על בראשית רבה ה, ז, עמ' 36, ועל בבא בתרא צט ע"א, ראה פירוש הרשב"ם שם, ד"ה "כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום". מתוך מקורותיו ניתן לראות את הקשר בין התגלות השכינה מבין הכרובים לבין השראת שכינה בישראל.
- ⁷ נראה שהגרסה הנכונה היא זו המופיעה בדפוס קרימונה, שאינה גורסת "דסכך בעינן, וסכך אתעביד לצל".
- ⁸ גם רבנו בחיי מביא פסוק זה בתארו את המשמעות הרוחנית של צל: "...ואם כן כל המקיים מצוות סוכה ונכנס בה עיניו אל הסכך העשוי לצל ומסכים בדעתו כי הקב"ה צלן של ישראל והוא מגין עליהם כצל המגין מפני החמה. הוא שכתוב: ה' שִׁמְרֶךָ ה' צִלְךָ עַל יְדֵי מִיַּיִן (תהלים קכא), וכתוב בַּצֵּלוֹ חִמְדָּתִי וַיִּשְׁבְּתִי (שיר השירים ב), וזהו שאמרו – 'ושחמתה מרובה מצלתא פסולה'". (כתבי רבנו בחיי, עמ' רעט). מקורות אלו בוהר וברבנו בחיי על משמעותו של צל הסוכה מובאים אצל רובינשטיין, סמליות, עמ' 380-384, המשווה בין גישתם לבין גישת חז"ל לצל.
- ⁹ מעשה מרכבה שבפרק א ביחזקאל נקשר למעמד הר סיני, כפי שמעידה הבחירה בו כהפטרה לשבועות, חג מתן תורה.
- ¹⁰ ויקרא רבה כז, עמ' תרלו.
- ¹¹ סוכה יא ע"ב. מעמ' 53.
- ¹² בספר הבהיה, סעיף מה, עמ' 21 מופיע הקטע הבא: "ומאי נָאָת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ (דברים כב:ז)? – ר' רחומאי אומר: אותם בנים שגידלה. ומאי ניהו [ומה הם]? ז' ימי הסוכות, והיינו ימי השבוע, שהם ז'. איכא בנייהו שהם יותר קודש [ההבדל ביניהם – שימי חג הסוכות הם יותר קודש] דכתיב בהם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ (ויקרא כג:ב)... ומאי ניהו סוכות? אמר ליה: בית, דכתיב בְּחֻמָּהּ יִבְנֶה בַּיִת

(משלי כד:ג). ומנלן הסוכות בית? – דכתיב וַיַּעֲקֹב נֶסֶע סִפְתָּהּ וַיִּבֶן לּוֹ בַּיִת (בראשית לג:יז). "ספר הבהיר, המזהה את הסוכה עם הבית, משווה בין ימי הסוכות לימי השבוע הרגילים; אף שאלה שבעה ימים ואלה שבעה ימים, ימי הסוכות קדושים יותר. הסוכה היא אפוא בית קדוש יותר מן הבית שבו דר אדם ביתר ימות השנה. יש בכך להדהד לתפיסת הסוכה כנתונה בתווך בין בית למקדש.

¹³ ניסוחו של שלום, פרקי יסוד, עמ' 126, שהקבלה באה "לעגן את הריטואל של היהדות הרבנית במיתוס באמצעותה – אם מותר לומר כן – של פראקטיקה מיסטית" מניח כי מן ההלכה הרבנית היו חסרים יסודות אלו. (ציטוט שלום וניתוחו מובאים על ידי אידל, קבלה, עמ' 172).

¹⁴ שלום, מיסטיקה יהודית, עמ' 210-211.

מתוך 'מים בריאה והתגלות' - הרב יעקב נגן, הוצאת גילוי, תשס"ח
לרכישת הספר: otniel.org/shop

